

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตราตอนหนึ่งว่า มาตรา 27 ให้คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ดังนั้นหลักสูตรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีส่วนช่วยเหลืออำนวยความสะดวกกล่าว หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้กำหนดโครงสร้างที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้ โดยการกำหนดลักษณะการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นเป็น 5 ลักษณะด้วยกัน (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 1-2) คือ

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท
2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการลดหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อ หรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือในคำอธิบายรายวิชา วิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา ทุกกลุ่มวิชา ทั้งนี้ ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์ หัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป
3. จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร ดังนี้คือ

ระดับประถมศึกษา ท้องถิ่นสามารถจัดทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ในกรณีที่พบว่าเนื้อหาที่ต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ นั้นไม่ปรากฏในหลักสูตร ซึ่งการเพิ่มเติมนำคำอธิบายดังกล่าวนั้น จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไป และต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

5. จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือ เอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้ สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาให้ นี้ อาจจะใช้กับคำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่แล้วหรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นับว่าเป็นกลุ่มที่จัดว่าเป็นแกนกลางของความรู้ด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ให้เข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง เข้าใจธรรมชาติแวดล้อม ทั้งทางสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ มีความคิด สติปัญญา ค่านิยม เพื่อการดำรงชีวิตแก้ปัญหาและปรับปรุงชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ดังกล่าว สู่จุดหมายปลายทางอันชอบธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 216) ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หลักสูตรจึงจัดให้มีลักษณะบูรณาการกลมกลืนระหว่างเนื้อหาสาระต่าง ๆ กับประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจัดแบ่งเป็นหน่วย ๆ เริ่มจากหน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต และขยายขอบเขตของประสบการณ์กว้างขวางออกไปตามวัยและระดับชั้น จนถึงหน่วยที่ 11 เป็นเรื่องราวของ ข้าว เหตุการณ์วันสำคัญ ซึ่งไกลตัวออกไป (กรมวิชาการ, 2534 ข, หน้า 22)

เมื่อศึกษารายละเอียดของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต หน่วยย่อยที่ 1 ตัวเรา เรื่อง การป้องกันโรค พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในหลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นผลให้ไม่สามารถเน้นย้ำเนื้อหาที่สำคัญและจำเป็นบางประการเฉพาะโรคให้ละเอียดลึกซึ้งไปได้ แต่หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมจัดสภาพ

การเรียนการสอนขึ้นใช้เองตามความเหมาะสมกับท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งมีลักษณะ 3 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 66 – 68) คือ

1. เนื้อหาสาระอันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ควรเจาะลึกและมากพอที่จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถแก้ปัญหา และพัฒนาความเป็นอยู่ สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม ของตนและท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้ ทั้งช่วยให้มีความรักท้องถิ่นและไม่อพยพหลบหนีไปจากบ้านเกิด

2. กระบวนการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น เพื่อให้มีประสบการณ์ตรงได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้ทำจริง และมีส่วนในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น

3. มุ่งใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิดเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนกิจกรรมตามโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในหน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต หน่วยย่อยที่ 1 ตัวเรา เรื่อง การป้องกันและการควบคุมโรคไข้มาลาเรีย เป็นปัญหาด้านสุขภาพซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ตามแนวชายแดนของประเทศไทยเป็นอย่างมาก และขณะนี้โรคนี้อย่างคงเป็นปัญหาสาธารณสุข และในกระบวนการโรคเมื่อรื้อนด้วยกันมาลาเรียถูกจัดเป็นโรคหมายเลขหนึ่งในแง่ความสูญเสียชีวิตผู้ป่วยและความสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเกิดจากโรคนี

ไข้มาลาเรียเป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินงานควบคุมมาเป็นเวลานานตั้งแต่ พ.ศ. 2477 โดยจัดให้มีโครงการควบคุมและกำจัดมาลาเรีย ใน พ.ศ. 2494, 2507 และ 2520 ตามลำดับ มีผลทำให้จำนวนผู้ป่วยและอัตราการตายลดลง อย่างไรก็ตาม จากการรายงานสถานการณ์ไข้มาลาเรียตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 – 2534 พบว่า แนวโน้มของการแพร่ระบาดของไข้มาลาเรียเพิ่มมากขึ้น สาเหตุเนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น การติดต่อรักษามาลาเรียของเชื้อชนิดฟัลซิพารัมการอพยพเคลื่อนย้ายของผู้ใช้แรงงานบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา และพบว่าในพื้นที่ที่เคยกำหนดให้เป็นท้องที่ที่ไม่มีการแพร่เชื้อกลับปรากฏว่ามีรายงานผู้ป่วยเกิดขึ้น เช่น ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลรอบ ๆ ได้มีข่าวการพบผู้ป่วยมาลาเรียเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นข่าวจากหนังสือพิมพ์ จากโรงพยาบาล ฯลฯ เนื่องจากเดินทางไปพักค้างแรมในพื้นที่ที่มีการแพร่เชื้อมาลาเรีย ในกลุ่มเสี่ยงนี้อาจมีโอกาสตายได้หากได้รับเชื้อมาลาเรียชนิดฟัลซิพารัม (Pf) สายพันธุ์ซึ่งคือต่อยารักษามาลาเรีย และอาจเป็น ไข้มาลาเรียหลายครั้งในระยะเวลา 1 – 3 ปี หากร่างกายอ่อนแอเมื่อใดเชื้อมาลาเรียบางตัว จะออกมาสู่กระแสโลหิต ทำให้มีไข้กลับมาใหม่ได้ (กรองทอง ทิมสาร, 2540, หน้า 1)

การรายงาน “งานระบาดวิทยา” ของสถานการณ์ไข้มาลาเรีย จากเขตรับผิดชอบของ สำนักงานควบคุมโรคติดต่อฯ โดยแมลงที่ 5 จังหวัดนนทบุรี ปีงบประมาณ 2541 พบว่า จังหวัด ที่มีไข้มาลาเรียสูง 10 อันดับแรก ได้แก่ กาญจนบุรี (7,996 ราย) จันทบุรี (5,652 ราย) ประจวบคีรีขันธ์ (4,570 ราย) สระแก้ว (4,189 ราย) ตราด (4,075 ราย) ราชบุรี (3,623 ราย) เพชรบุรี (951 ราย) ระยอง (680 ราย) ปราจีนบุรี (504 ราย) และชลบุรี (395 ราย) ตามลำดับ

จากการระบาดของไข้มาลาเรีย ของจังหวัดสระแก้ว พบผู้ป่วยสูงขึ้น 931 ราย ในปี งบประมาณ 2539 เป็น 4,779 ราย ในปีงบประมาณ 2540 เนื่องจากท้องที่ตามแนวชายแดนเอื้ออำนวยต่อการแพร่ระบาด ประกอบกับมีผู้ป่วยติดเชื้อมาจากประเทศกัมพูชาเข้ามารับจ้างตามแนวชายแดน และการลดพื้นที่พ่นสารเคมีชนิดมีฤทธิ์ตกค้างลงอย่างมากตั้งแต่ปี 2536 เป็นผลให้มีการแพร่ระบาดของเชื้อมาลาเรียในพื้นที่ และเชื้อที่ระบาดส่วนมากเป็นเชื้อ p vivax เนื่องจากเป็นการติดเชื้อมาจากต่างประเทศ เพราะมีการเคลื่อนย้ายของประชากรบริเวณชายแดนสูง โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพการทำไม้ของคนงานไทย ซึ่งเดินทางข้ามแดนไปที่ประเทศกัมพูชา หรือมีชาวต่างชาติ (กัมพูชา) เข้ามาอยู่ในประเทศไทยจำนวนมาก จากการตรวจพบผู้ป่วยในพื้นที่เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอพบผู้ป่วยสูงสุดคือ อำเภออรัญประเทศ รองลงมาคือ ตาพระยา กิ่งอำเภอโคกสูง วัฒนานคร วังน้ำเย็น คลองหาด เมือง และกิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ ตามลำดับ (สำนักงานควบคุมโรคติดต่อฯ โดยแมลง หน่วยที่ 5 จังหวัดนนทบุรี, 2541, หน้า 29)

ตัวอย่างผู้ป่วยมาลาเรียที่อำเภอวัฒนานครที่ได้รับการสอบสวนเบื้องต้นลักษณะผู้ป่วย มาลาเรียจำนวน 993 ราย ในปี 2540 พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 82) อายุระหว่าง 15 – 44 ปี (5 – 14 ปี = 11% , 15 – 24 ปี = 21% , 25 – 44 ปี = 53%) มีเพียงร้อยละ 1 ที่เป็นผู้ป่วยอายุต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำ ซึ่งบ่งชี้ถึงการแพร่เชื้อในบ้าน หรือในหมู่บ้าน

อาชีพที่พบผู้ป่วยมาก คือ การทำไร่ ได้แก่ ไร่อ้อย มันสำปะหลังและข้าวโพด (ร้อยละ 32) รับจ้างตัดไม้ในกัมพูชา (ร้อยละ 24) หางของป่า (ร้อยละ 17)

จากการค้นพบผู้ป่วยมาลาเรีย ในพื้นที่ตำบลคลองไถ่เลื่อน ในปีงบประมาณ 2540 ถึงปี 2542 พบผู้ป่วย 582 ราย และแยกเป็นเขตบริการการศึกษาของโรงเรียนบ้านคลองไถ่เลื่อน (หมู่ที่ 1, 2 และ 5) พบผู้ป่วย 285 ราย พบผู้ป่วยในกลุ่มเด็กนักเรียน 55 ราย จากการรายงานพบว่า จำนวนการเจาะโลหิตหาเชื้อไข้เพิ่มมากขึ้น เปรอร์เซนต์ในการตรวจพบเชื้อสูงขึ้น จำนวนที่พบในกลุ่มเด็กนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาในทางระบาดวิทยา (หน่วยควบคุมโรคติดต่อฯ โดยแมลงอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว, 2542)

ด้วยเหตุผลที่โรคไข้มาลาเรียเป็นปัญหาอย่างมากในพื้นที่ตามแนวชายแดนและในท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่ เป็นได้ทั้งใน วัยผู้ใหญ่และเด็ก โดยเฉพาะในเด็กกลุ่มวัยเรียนในระดับ

ประถมศึกษานั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการศึกษาและครูผู้สอนการจัดการเรียนการสอน โดยการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและส่งเสริมให้ชุมชน ท้องถิ่นและนักเรียน ที่สถานศึกษานั้นตั้งอยู่ ให้มีความรู้ เจตคติ มีการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในด้านการป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ในด้านสุขภาพอนามัยทางร่างกายและจิตใจ ทั้งส่วนบุคคลและที่บ้าน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดสระแก้ว

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เป็นแนวทางให้แก่ โรงเรียน สถานอนามัย หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ประสบปัญหาโรคไข้มาลาเรียระบาด ได้นำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย ไปใช้และพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย ให้กับครู นักเรียน และผู้ปกครอง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านคลองไก่อเลื้อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ใช้เวลาในการทดลอง 30 คาบ คาบละ 20 นาที

3. เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต หน่วยย่อยที่ 1 ตัวเรา เรื่อง การป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประวัติการค้นพบวงจรเชื้อมาลาเรีย และสถานการณ์ไข้มาลาเรียในประเทศไทย
- 3.2 ความรู้เกี่ยวกับยุงก้นปล่องพาหะของไข้มาลาเรีย
- 3.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไข้มาลาเรีย
 - 3.3.1 ลักษณะอาการแต่ละชนิดของเชื้อไข้มาลาเรีย
 - 3.3.2 การรักษาและข้อแนะนำ
- 3.4 การป้องกันและควบคุมโรคไข้มาลาเรีย
- 3.5 การใช้สารเคมีควบคุมยุงพาหะนำโรคมมาลาเรีย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรแม่บท หมายถึง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลและประเมินผล ให้เหมาะสมสอดคล้องกับต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว
3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น การหาคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น
4. โรคไข้มาลาเรีย หมายถึง อาการที่เกิดหลังจากที่ได้รับเชื้อมาลาเรีย โดยมียุงก้นปล่องเป็นพาหะ ซึ่งลักษณะเฉพาะของไข้มาลาเรียจะมีอาการ ไข้จับสั่นเป็นเวลา
5. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านคลองไก่อัดئون สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544
6. จังหวัดสระแก้ว หมายถึง เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย แยกจากจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ซึ่งมีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับประเทศกัมพูชา